

Андрющенко Тетяна,
*доктор пед. наук, професор,
завідувач кафедри дошкільної освіти та професійного розвитку
педагогів КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної
освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради», Україна*

Andriushchenko Tetiana,
*Doctor of Pedagogical Science, Professor,
Head of the department of preschool education and professional
development of teachers
of the MEI «Cherkasy Regional Institute of Postgraduate education
of Teachers of the Cherkasy Regional Council», Ukraine*

**ІННОВАЦІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕДАГОГА –
ПЕРЕДУМОВА РОЗВИТКУ ОБДАРОВАНOSTІ ОСОБИСТОСТІ
INNOVATIVE COMPETENCE OF TEACHER -
PREREQUISITE OF DEVELOPMENT OF GIFTED
PERSONALITY**

The article emphasizes the role of the teacher in the development of gifted personality. It points out the necessity to activate creative potential of the subjects of educational process through formation and development of pedagogues' innovative competence. It gives author's definition of the pedagogues' innovative competence. On its basis the structure of innovative culture of a teacher is outlined as a complex of interconnected components, in particular: motivational, personal, axiological, cognitive and practical.

Key words: *gifted personality, teacher, innovative competence, structure of innovative competence of a teacher, components.*

Робота із обдарованими і талановитими дітьми вважається сьогодні одним із стратегічних пріоритетів державної політики будь-якої країни. Вже більше тридцяти років створена Всесвітня рада по обдарованим і талановитим дітям (World Council for Gifted and Talented Children), яка об'єднує зусилля 55 країн у дослідженні цього феномену. Глобальні зміни, які відбуваються на сучасному історичному етапі у світовій економіці, науці, техніці, ставлять перед освітою України важливі завдання: пошук, навчання і виховання обдарованих дітей та молоді для перспективного забезпечення

економічного, політичного, соціального, духовного розвитку держави. Зазначене регламентується законодавчою базою, яка стосується питань освіти. Концепцією «Нова українська школа» (2016 р.) однією з рис випускника закладу загальної середньої освіти передбачається така: «інноватор», здатний змінювати навколишній світ, розвивати економіку, конкурувати на ринку праці, вчитися впродовж життя [1].

Ключова роль у вихованні талановитих та обдарованих дітей – майбутніх інноваторів – належить педагогам. Сьогодні в умовах суспільних трансформацій значно змінюються роль педагога. Наразі його сприймають не як єдиного наставника та джерело знань, а як коуча, фасилітатора, тьютора, модератора в індивідуальній освітній траєкторії дитини. Закон України «Про повну загальну середню освіту» (2020 р., стаття 10) також спрямовує педагогів на виявлення та розвиток індивідуальних здібностей та обдарувань особистості, забезпечення індивідуальної освітньої траєкторії учня [4].

Модернізаційні процеси в освіті вимагають від педагогів креативного і, в той же час, критичного мислення, побудови педагогічного процесу, спрямованого на розкриття здібностей і можливостей вихованців, задоволення їхніх різноманітних освітніх потреб, забезпечення пріоритетності загальнолюдських цінностей, усвідомлення зростаючої ролі інноваційних процесів. Пріоритетним є формування власних якостей, що дозволять педагогам бути готовими до внутрішніх змін, продукування і впровадження в освітній процес різноаспектних інноваційних педагогічних моделей і технологій навчання, які сприятимуть розвитку обдарованості особистості. Зважаючи на зазначене, у «Професійному стандарті» (Мінекономіки Наказ № 2736 від 23.12.2020) за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» у переліку професійних компетентностей трудової функції Д «Безперервний професійний розвиток» зазначено **інноваційну компетентність педагога** [5].

Проблеми, пов'язані з розвитком в учнів молодших класів творчих здібностей та обдарувань розглядали О. Баранов, Д. Богоявленська, М. Бучін, І. Вільга, Ю. Гільбух, С. Заброцька, О. Загребельна та ін. Технології, методи та прийоми організації діяльності з обдарованими учнями досліджували Г. Апостолова, Г. Балл, С. Бражников, І. Дементьєва, А. Калашнікова та ін.

Теоретико-методологічні засади вивчення феномену інноваційної компетентності педагога визначені в працях І. Гавриш, І. Дичківської, В. Докучаєвої, О. Ігнатович, Н. Клокар, Є. Макагон, Л. Петриненко, О. Подимової, В. Позднякова, В. Сластьоніна, О. Шафран, Г. Хмельницького, А. Хуторського та ін.

Метою статті є висвітлення структури інноваційної компетентності педагога; обґрунтування доцільності виокремлення мотиваційного, особистісного, аксіологічного, когнітивного і діяльнісного компонентів інноваційної компетентності педагога через призму їх значення для розвитку обдарованості особистості.

За авторською концептуальною ідеєю феномен «інноваційна компетентність педагога» трактується як «суб'єктивна категорія, що включає вмотивованість педагога до інноваційної діяльності, комплекс особистісних якостей, систему цінностей, знань, умінь та навичок, які уможливають процеси оцінювання, продукування і впровадження нових ідей в умовах динамічного розвитку суспільства». У контексті зазначеного, структуру інноваційної компетентності педагога розглядаємо як комплекс компонентів, які взаємодіють в органічній єдності, а саме: **мотиваційний, особистісний, аксіологічний, когнітивний і діяльнісний**. Розглянемо докладніше сутність кожного із виокремлених компонентів інноваційної компетентності педагога у контексті впливу на розвиток обдарованості особистості.

Мотиваційний компонент інноваційної компетентності педагога у структурі інноваційної компетентності педагога розуміємо як пріоритетний, оскільки мотивація особистості, яка визначається потребами, цілями, ідеалами, умовами діяльності, світоглядом, переконаннями, є потужною рушійною силою, яка спонукає педагога до інноваційної діяльності. Усі мотиви, що спрямовані на стимулювання до впровадження інновацій, об'єднуються у дві групи:

1) внутрішні мотиви, що проявляються у зацікавленості педагогів інноваційною діяльністю через прагнення до самовдосконалення, сподівання на визнання власної професійної значущості;

2) зовнішні мотиви, що спонукають педагогів до інноваційної діяльності пов'язані з престижністю інноваційної діяльності, підтримкою іміджу закладу, наявністю в закладі обдарованих учнів.

Вважаємо, що рівень сформованості мотиваційного компоненту зумовлює інтенсивність, амплітуду та діапазон виявів інноваційної компетентності педагога і, як результат – комфортне навчання обдарованих дітей і молоді.

Особистісний компонент інноваційної компетентності педагога. Вагомою складовою інноваційної діяльності є особистісний зміст, через який відображається інноваційна компетентність педагога, його реальне ставлення до обдарованих дітей, заради яких розгортається зазначена діяльність; усвідомлюване як значення «для мене» засвоєваних безособових знань про педагогічні інновації, що включають у себе поняття, вміння, дії соціальні норми, ролі, ідеали і цінності. Ми впевнені, що акцентуацію варто робити на розвиток відповідних особистісних якостей педагога, які становитимуть внутрішній стрижень носія інноваційної компетентності і в подальшому проявлятися у роботі з обдарованими учнями. На наше переконання, в комплекс особистісних якостей педагога входять: *асертивність, мобільність особистості, емоційна врівноваженість, креативність, гуманність, оптимістичне прогнозування, відповідальність, рефлексивність.*

Важливість урахування особистісних якостей педагога підтверджується й психологічними дослідженнями. Зокрема, С. Максименко зауважував, що «особистість є складною системою, що саморозвивається... ми повинні дати змогу особистості вільно функціонувати і розвиватися за власними законами, але, водночас, надавати їй керовано такі можливості (природні і соціальні), які підлягають емпіричній фіксації і верифікації» [2].

Отже, сформованість особистісного компоненту інноваційної компетентності педагога забезпечить ефективність інноваційної діяльності, оскільки, усвідомлення педагогом практичної цінності створених або обраних для впровадження інновацій, доповниться розумінням їх значущості для особистісного зростання і розвитку обдарованості особистості.

Аксіологічний компонент інноваційної компетентності педагога. На кожному етапі розвитку суспільства вибудовується певна ієрархія цінностей, від пріоритетності яких залежить вектор розвитку духовної і матеріальної культури держави. Ціннісне підґрунтя в різних сферах життєдіяльності людини є важливим, оскільки на його основі створюється власна система цінностей особистості. Особистісні цінності проєктуються у ціннісні орієнтації і

служать джерелом мотивації поведінки і діяльності людини. Аксиологія є методологічним підґрунтям сучасної педагогіки загалом і професійної діяльності педагога з обдарованими дітьми зокрема.

Аксиологічний компонент інноваційної компетентності педагога охоплює комплекс педагогічних цінностей: цінностей-цілей і цінностей-засобів, які, у свою чергу, скомпоновані із трьох груп цінностей: цінностей-відносин, цінностей-якостей і цінностей-знань.

Рефлексує, акцентуємо на те, що сформованість аксиологічного компоненту інноваційної компетентності педагога забезпечує йому можливість опанувати інноваційні ідеї, долучитися до їх впровадження в освітній процес. Ми приєднуємося до думки В. Гриньової, яка зазначає, що «система об'єктивно існуючих цінностей вчителя (цінностей-цілей, цінностей-засобів, цінностей-якостей, цінностей-знань) формує у свідомості вчителя особистісну систему ціннісних орієнтацій, яка знаходить віддзеркалення як ступінь активності в реальних педагогічних діях при вирішенні творчих професійних завдань» [3].

Отже, аксиологічний компонент інноваційної компетентності педагога є сукупністю цінностей, включених в освітній процес. Він уможлиблює проведення інноваційної педагогічної діяльності через призму осмислення сутності залучених у новацію загальнолюдських і особистісних цінностей.

Когнітивний компонент інноваційної компетентності педагога. Наявність у структурі інноваційної компетентності педагога когнітивного компонента обґрунтовується ступенем залежності якості результатів інноваційної діяльності від пізнавальної активності особистості та усвідомлення сутності обдарованості суб'єкта освітнього процесу. Вважаємо, що когнітивний компонент проявляється через сукупність таких компетентностей: світоглядної, пізнавально-орієнтаційної, інтелектуальної, методичної, дослідницької, аналітичної, прогностичної.

Формування когнітивного компонента інноваційної компетентності педагога є необхідною умовою ефективного здійснення ним інноваційної діяльності, оскільки забезпечує інтелектуальне підґрунтя для впевненої орієнтації в інноваційному освітньому просторі, усвідомлення проблематики освітніх інновацій, узгодження їх з індивідуальною траєкторією розвитку обдарованих дітей.

Діяльнісний компонент інноваційної компетентності педагога характеризується сукупністю професійних умінь, які засвідчують усвідомлене впровадження особистістю новацій в освітній процес закладів дошкільної, загальної середньої освіти: *дидактичних, конструктивних, організаційних, орієнтаційних, розвивальних, комунікативних, перцептивних, мобілізаційних, рефлексивних.*

Висновки. Враховуючи зазначене вище, можна стверджувати, що компоненти інноваційної компетентності педагога є взаємопов'язаними елементами динамічної, прогресуючої у своєму розвитку системи. Саме комплексний розвиток компонентів інноваційної компетентності педагога забезпечує ефективність його інноваційної професійної діяльності та можливість гідної відповіді освітнім викликам обдарованої особистості.

Список використаних джерел

1. Концепція «Нова українська школа» : Колегія МОН України від 27. жовт. 2016 р. URL : <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkoladata> (дата звернення: 13.05.2021).
2. Максименко С. Д. Генетико-моделюючий метод дослідження особистості. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*. Серія: Психологічні науки, 2014. Вип. 2.13. С. 8–16.
3. Особистість майбутнього вчителя: монографія / В. Й. Гриньов, В. В. Лебедева, І. І. Наумова [та інш.] ; заг. ред. В. М. Гриньової. Харків : Вид-во ТОВ «Щедра садиба плюс», 2014. 188 с
4. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16.01.2020 р. URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20>
5. Професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» : Мінекономіки Наказ від 23.12.2020 р. № 2736. URL : https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2020/12/Nakaz_2736.pdf

REFERENCES

1. Kontsepsiia «Nova ukrainska shkola» [New Ukrainian school] (Kolehiia MON Ukrainy vid 27. Zhovtnia 2016 r) Electronic source. Access mode : mon.gov.ua [in Ukrainian].
2. Maksymenko S. D. (2014). Henetyko-modeliuiuchy metodelidzhennia osobystosti [Genetic modeling method of personality research]. *Naukovyi visnyk Mykolaivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. O. Sukhomlynskoho – Scientific Bulletin of Mykolayiv National University named after V. O. Sukhomlynsky. Serii: Psykholohichni nauky*, 2.13, 8–16 [in Ukrainian].
3. Hrynov V. Y., Lebedieva V. V. & Naumova I. I. (2014). Osobystist maibutnoho vchytelia [The identity of the future teacher]. Kharkiv : Vyd-vo TOV «Shchedra sadyba plius» [in Ukrainian].
4. Pro povnu zahalnu seredniu osvitu [«About full general secondary education»]: Zakon Ukrainy vid 16.01.2020 r. Electronic source. Access mode : zakon.rada.gov.ua [in Ukrainian].
5. Profesiinyi standart za profesiiamy «Vchytel pochatkovykh klasiv zakladu zahalnoi serednoi osvity», «Vchytel zakladu zahalnoi serednoi osvity», «Vchytel z pochatkovoio osvity (z diplomom mlolozhshoho spetsialista)» [Professional standard for the professions "Primary school teacher of general secondary education", "Teacher of general secondary education", "Primary education teacher (with a diploma of junior specialist)"]. URL : https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2020/12/Nakaz_2736.pdf [in Ukrainian]